

В І Д Г У К

офіційного опонента кандидата мистецтвознавства

Олександри Георгіївни Панфілової

на дисертацію Ірини Васиївни Красовської на тему:

«Весільна обрядовість Сокирянщини кінця ХХ – початку ХХІ ст.: структурно-семантичні та художні трансформації», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія й історія культури

Посилену увагу до краєзнавчого аспекту в дослідженнях української художньої культури спостерігаємо впродовж двох останніх десятиліть, у тому числі до тих складових вітчизняної художньої спадщини, що належать одночасно кільком національним культурам. Українське весілля як етнокультурний феномен яскраво розкриває духовну сутність нації та забезпечує спадкоємність самобутності етносу.

У наш час весільна обрядовість є одним із найбільш збережених ритуальних дійств не лише в Україні, а й у більшості культур світу. Весілля справедливо вважають найважливішим родинним обрядом, який містить не лише ключові сакральні та театральні елементи, але й зберігає високий рівень традиційності. Як слушно зазначає дисертантка, у ХХІ ст. втрачено багато компонентів народної весільної обрядовості, тоді як Буковина в основному зберігає ключову структуру обрядів. Зауважу, що у наш час ми втрачаємо також внутрішній взаємозв'язок традиційних моментів, які побутують у весільних обрядах міського населення. Збережені елементи символіки, атрибутики виступають найчастіше як позбавлені глибокого обрядового змісту і контексту, як бутафорна прикраса свята.

Розгляд обрядів одного з регіонів Буковини в контексті культурних паралелей весільних традицій досліджуваного полікультурного простору викликає особливий інтерес. Науковому розгляду підлягають весільні ритуали як синтез традицій румунів, молдаван, українців, що створює неповторний колорит дійств. Варто сказати кілька слів про територіальні та часові рамки роботи. Хронологічно вони охоплюють період від часів незалежності України до сьогодення і, відповідно, базуються на інформації, отриманій від

безпосередніх учасників дійств. У територіальному ж плані наукова розвідка охоплює незначний простір, що є цілком виправданим, оскільки загальновідомо, що весільні традиції навіть сусідніх районів можуть містити ряд розбіжностей, локальних відмінностей, які заслуговують на окреме історико-етнологічне дослідження.

Актуальність дослідження – у зведенні, аналізі й узагальненні матеріалу; збереженні багатого пласту обрядової культури, дослідженні її розмаїтості у межах досліджуваного регіону. Вивчення традицій національної культури є одним із пріоритетних напрямків вітчизняної науки і освіти, тому дослідження видається важливим та актуальним.

У ході наукового дослідження Красовською І. В. здійснено критичний аналіз історико-мистецтвознавчих джерел та подано детальну характеристику архівної бази. Приємно, що значна частка матеріалів здобута дисертантом не тільки в друкованих працях, а зібрана автором безпосередньо під час польових розвідок у селах і містах досліджуваного регіону. Можемо констатувати, що дисертантка демонструє обізнаність із станом вивчення теми, з методами пошуку й опрацювання джерел.

Варто відзначити серйозну роботу Красовської І. В. із першоджерелами та мистецтвознавчими працями, комплексний характер дослідження, його культурологічну спрямованість. Досить значний обсяг джерел, опрацьованих дисертантом, звичайно не дає можливості уповні охарактеризувати усі, тому впродовж першого розділу стикаємося із побіжним оглядом праць (с. 31, 37, 51-53, 61), хоча деякі із них заслуговують окремої уваги, а їх доробки безпосередньо стосуються окресленої проблематики та обраної території. Серед літературних джерел особливий інтерес викликають розвідки, на які найчастіше опирається дисертантка при проведенні дослідження. Це праці Сумцова М., Кожолянка О. (по вісім позицій!). І якщо етнограф та фольклорист Сумцов М. розглядає суть українських («малорусских» в оригіналі) весільних обрядів поза межами хронологічних рамок нашого наукового дослідження (публікації кінця XIX ст.), то праці Кожолянка О. так

би мовити «свіжі» (2003-2006 рр.), до того ж стосуються весільної обрядовості саме безпосередньо досліджуваної території (Буковини). Тому, на наше переконання, варто було більш детально зупинитися саме на цьому авторові, виокремивши його з-поміж інших (с. 62).

Загалом відрадно зауважити, що у XXI столітті значно загострився інтерес вітчизняних науковців до дискусійних та малодосліджених питань регіональних особливостей весільного обряду у різних регіонах. Зокрема, найчастіше трапляються спроби науковців висвітлити у публікаціях передвесільні та весільні дійства Західної України, як території, де найбільше збережена українська традиційна обрядовість. Поміж інших вийшли у друк дослідження весільних звичаїв, міфологічних уявлень лемків (Гайова Є., 2008; Глуховцева К., 2007), специфіки гуцульських весільних обрядів (Зеленчук Я., 2008; Маховська С., 2013), шлюбні традиції Східної Галичини (Костюк Л., 2011-2016 рр.) та ін., проте, нажаль, дисертантка не використала їх досвід під час написання власної розвідки.

Найбільш цікавими і змістовними є другий та третій розділи. Дисертантка розкриває та аналізує зміну обрядів, особливості сучасного весільних традицій, символізм предметів та дій, порівнює їх із традиціями столітньої давнини та радянського періоду різних населених пунктів, проводить паралелі із молдавськими, подекуди румунськими ритуалами. Крім втрати окремих елементів весільних обрядодій, їх скорочення у часі, авторка фіксує збереження традиційного буковинського атрибуту (барвінковий вінок, батьківські калачі) та появу нових обрядів, зокрема «переведення молодят на свій хліб», викуп «квітки». Досліджено семантичне значення, функції весільних обрядів. Серед незначних недоліків праці те, що певна частка тексту належить до вже відомого.

Попри загальне позитивне враження від праці, змушені вказати на її незначні недоліки. Серед зауважень можемо вказати на наступні:

- є певні порушення в нумерації джерел (зокрема, працю Ласицького Я., під №86 віднайти не вдалось, с.36);

- оскільки у самій роботі авторка постійно проводить аналогію із традиціями минулого століття, використовує чимало джерел кін. ХІХ – поч. ХХ ст., цього періоду, хронологічні рамки дослідження можна було б сміливо розширити;
- дослідження стосується весільної обрядовості на зламі ХХ – ХХІ ст., тому на наше переконання варто було б більш детально зупинитися на аналізуванні публікацій, присвячених саме цьому періоду. Зокрема, окрім вищезазначених статей, не згаданими у дослідженні залишилися сучасні праці: Обрядовість весільна. Енциклопедичний словник символів культури України/ за заг. ред. Коцура В., Потапенка О., Куйбіди В. (2015р.), Боряк О. О. Весільна обрядовість//Енциклопедія історії України: Україна – Українці. Кн 1. Редкол. В. А.. Смолій та ін. (2018р.);
- тоді як дисертантка ретельно опрацьовує театралізовані дійства весільних обрядів, подає зразки музичного супроводу, фактично поза межами дослідження залишилась весільні пісні регіону, цікаві своєю символічністю. Зробити це було не складно, оскільки Ірина Василівна здійснила понад двадцять відеозаписів весільних обрядів. Розкриття і цього явища, в контексті багатогранної народної обрядовості регіону, на наше переконання, лише б додало вагомості праці.
- на нашу думку, за результатами дослідження у додатки можна було б увести словник весільної лексики Буковини, оскільки остання є вельми колоритною.

Можемо констатувати, що дисертація завершується вичерпними та переконливими висновками (с.184-189). Список використаних джерел, оформлених із дотриманням усіх вимог бібліографічного опису, містить 301 позицію. Увагу заслуговують ретельно дібрані додатки, у тому числі авторські фотографії обсягом 111с., які містять 225 зображення досліджуваних обрядів та об'єктів; перелік відеозаписів весільних обрядів Сокирянщини, перелік записів

опитування інформаторів, здійснених безпосередньо автором протягом більш ніж двох десятиків років!, а також потні зразки інструментального супроводу зібрані у 29 населених пунктах, що свідчить про ретельність та наполегливість зборки. Не меншу повагу викликає список публікацій (17 позицій дисертації, тому вважаємо, що праця достатньо репрезентована. Апробація відбулась шляхом публікації і доповіден на 4 міжнародних та 4 всеукраїнських конференціях. Рукопис засвідчує належну обізнаність із усім об'ємом літератури, присвяченій обраній темі, демонструє високий рівень фахової підготовки дисертанта, здатність вирішувати поставлені наукові завдання, містить чимало влучних спостережень, оригінальних суджень, переконливих висновків. Робота приваблює грамотною та легкою для сприйняття науковою мовою. Результати, отримані в процесі наукового дослідження, свідчать про повноцінне розкриття зазначеної теми, досягнення поставленої мети дисертаційної роботи, успішне здійснення її завдань.

Дисертанту вдалося вималювати цілісну картину досліджуваного явища. Рукопис вичитаний, фактично не містить погрешностей у пунктуації, граматичних неузгоджень.

Автореферат вповні розкриває зміст дисертації, головні положення якої вивілені у статтях, опублікованих Іриною Василівною упродовж більш ніж двадцяти років. На нашу думку, рукопис відповідає чинним вимогам до кандидатських дисертацій, а Красовська І. В. заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія й історія культури.

О.Г. Панфілова
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри
мистецьких дисциплін та методик їх викладання
Кременецької обласної
гуманітарно-педагогічної академії
імені Тараса Шевченка

Львівський національний університет ім. Василя Стуса
ІДОР № 03015/15/14
13.08.2015

Таблиця № 4470
ІЛЧ В
Г.В. Пап